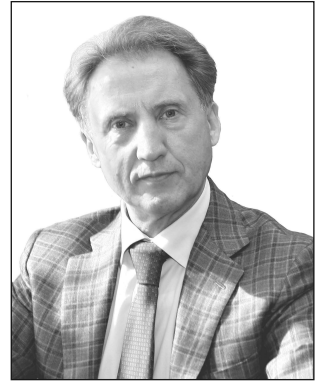

УДК 347.962

Микола ОНІЩУК,
ректор Національної школи суддів України,
доктор юридичних наук, заслужений юрист України

ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ (ТРЕНЕРІВ) НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ СУДДІВ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА СУДДІВСЬКОЇ ОСВІТИ

Процес реформування судової системи в Україні тісно поєднаний із реформою суддівської освіти, її розвитком та модернізацією. Суттєву роль у цьому відіграє Національна школа суддів України (далі – НШСУ, Школа).

Відповідно до національного законодавства [1] НШСУ є державною установою зі спеціальним статусом, яка забезпечує підготовку висококваліфікованих кадрів для судової системи та здійснює науково-дослідну діяльність. До основних завдань Школи, серед інших, належать спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді; підготовка суддів, у тому числі обраних на адміністративні посади в судах; періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації.

Професійна підготовка суддів та кандидатів на посаду судді – це один із найважливіших кроків на шляху розбудови демократичного суспільства, в якому мають панувати законність і верховенство права. Від ефек-

тивності роботи НШСУ як державної установи, яка відповідальна за здійснення підготовки та підвищення рівня кваліфікації суддів, багато в чому залежить й незалежність самих суддів, адже завдяки цьому створюються умови для формування професійного світогляду суддів, покращення якості відправлення правосуддя, підвищення моральності суддів і, як наслідок, формується підґрунтя для підвищення авторитету судової влади в цілому та зростання довіри до неї громадян.

З метою реалізації реформи суддівської освіти Національною школою суддів України розроблено Концепцію національних стандартів суддівської освіти (далі – Концепція). Як зазначено у Концепції, належна професійна підготовка суддів та кандидатів на посаду судді є неодмінною умовою компетентного судочинства, а відтак і гарантією незалежності та безсторонності майбутніх суддів, неодмінною умовою поваги суспільства до судової влади [2].

Відповідно до названої Концепції суддівська освіта ґрунтується, зокрема, на запровадженні тренінгів (обов'язкових і факультативних), інтерактивних методів навчання, які базуються на суддівських навичках; підготовці викладачів (тренерів, фасилітаторів, модераторів); використанні переваг дистанційної освіти; проведенні моніторингу якості навчальних заходів з метою його врахування для підвищення рівня розробки та викладання навчальних курсів. Процес навчання суддів і кандидатів на посаду судді спрямований на посилення рівня їхнього самосприйняття як незалежних суб'єктів у рамках системи правосуддя. А також формування переконання, що їхня незалежність значною мірою обумовлюється якістю їхніх професійних суджень, які, серед іншого, мають формуватися під час навчання в Школі.

Одним із найважливіших елементів у підготовці до проведення навчання суддів і кандидатів на посаду судді є підбір викладацького складу. Школою вивчаються особистісні якості та проводиться ретельний відбір викладачів (тренерів) як з числа суддів, у тому числі у відставці, так і з інших правничих професій: адвокатів, науковців тощо. Але з урахуванням того, що навчання суддів і кандидатів на посаду судді суттєво відрізняється від традиційної освіти та засновується на формуванні у тих, хто навчається, вмінь і навичок, перевага все ж-таки віддається саме суддям. Адже найкращий викладач для суддів – це суддя з наявністю практичного досвіду роботи, який поєднує фундаментальні знання у галузі права з власним досвідом роботи.

Під час відбору майбутніх викладачів (тренерів) ураховується фаховий потенціал претендента, рівень його підготовленості, наявність професій-

ного, практичного досвіду, навичок самостійного навчання та готовність до здійснення самоосвіти, здатність застосовувати творчий підхід до викладання. Суттєве значення має мотивація кандидата на викладацьку діяльність. Способи відбору викладачів (тренерів), які застосуються в НШСУ – це конкурсний відбір та співбесіди з кандидатами на викладацьку діяльність.

НШСУ активно залучає до співпраці також молодих суддів, які мають певний досвід наукової або викладацької діяльності, продемонстрували за час роботи на посаді судді високий фаховий рівень і найкращі моральні якості.

Вимоги до розробки методології викладацької діяльності, добір та фахова підготовка викладачів (тренерів) закріплені у Концепції національних стандартів суддівської освіти і полягають у спроможності:

- добре справлятися зі складнощами, властивими викладацькій (тренерській) діяльності;
- володіти сучасними інтерактивними методами викладання;
- вміти застосовувати сучасні інформаційні технології навчання;
- розуміти сутність і володіти методикою дистанційного (у тому числі on-line) навчання та прагнути оволодівати необхідними знаннями і навичками;
- вміти працювати у команді, формуючи партнерські стосунки і взаємну підтримку;
- вкладати значні зусилля у свій розвиток і підвищення викладацької майстерності;
- постійно прагнути нового досвіду та навичок; розуміти засадничі принципи ефективної роботи малих груп;
- експериментувати з новими ідеями та методиками; мати системний підхід до вирішення проблем.

Освіта викладачів (тренерів) (навчання викладачів-початківців і підвищення кваліфікації діючих викладачів) у НШСУ здійснюється у двох основних напрямках – проведення методологічних тренінгів та спеціалізованих тренінгів з відповідної тематики.

Названі форми роботи розраховані на оволодіння учасниками не лише змістовним наповненням того чи іншого тренінгу, а й інтерактивними методами навчання. Тренінг – це форма навчання, яка створює можливість не лише максимально оволодіти новими знаннями, а й отримати нові навички та вміння, удосконалити й розвинути певні якості та властивості учасників. У порівнянні з іншими формами навчання саме тренінг дає можливість максимально засвоїти отриману інформацію.

У 2017 році в НШСУ робочою групою із числа наукових співробітників Школи (здебільшого суддями у відставці) та діючих суддів-науковців, а також професійного психолога був розроблений спеціальний дводенний методологічний тренінг із підготовки майбутніх викладачів. Тренінг ураховує як особливості навчання дорослої аудиторії, так і специфіку суддівської професії.

Методологічний тренінг розпочинається зі знайомства з учасниками та визначення їхніх очікувань: «Які знання, вміння та навички Ви бажаєте отримати від тренінгу?» З'ясування очікувань дозволяє максимально задовольнити потреби учасників у опануванні тими чи іншими інтерактивними методами навчання.

Завдяки методологічним тренінгам – майбутнім викладачам (тренерам) НШСУ вдається краще зрозуміти важливість визначення навчальних цілей на початку кожного тренінгу й особливості урахування соціального контексту слухацької аудиторії. Під час тренінгу учасники отримують знання щодо видів і форм суддівської освіти, щодо відмінностей у навчанні та викладанні. Вони ознайомлюються з різноманітними методами (формами) навчання, зокрема, з міні-лекцією, презентацією, лекцією «на двох» («лектор – лектор»), «мозковим штурмом», роботою в малих групах, демонстрацією відеороликів, експрес-опитуванням (без/з використанням клікерів), модерованою дискусією тощо та можливістю їх поєднання в межах одного тренінгу. Учасники набувають навичок застосування таких методів завдяки виконанню практичних завдань, зокрема, підготуванню міні-лекції з презентацією Power Point, проведенню рольових ігор, виконанню модельних справ (кейс-стаді).

Досвідченими викладачами (тренерами) НШСУ надаються методичні поради, які сприятимуть набуттю практичного досвіду та полегшують опанування методиками викладацької майстерності. Завдяки участі у тренінгу викладача – професійного психолога учасники дізнаються про техніки роботи з аудиторією, отримують можливість оволодіти певними психологічними прийомами впливу на учасників, зможуть швидко привертати та підтримувати їхню увагу, навчатися працювати з так званими «складними» учасниками. Під час методологічного тренінгу аналізуються найбільш типові помилки, які можуть виникати в роботі викладача.

Під час проведення спеціалізованих (тематичних) тренінгів робота з аудиторією учасників проводиться на основі програми, відповідно до якої цей тренінг викладатиметься в НШСУ в рамках підготовки/періодичного навчання суддів або спеціальної підготовки кандидатів на посаду судді. Але особливістю таких тренінгів є те, що, окрім загальної програми, відповід-

но до визначеної тематики в них також розкриваються певні методологічні аспекти, пов'язані з викладанням.

Суттєву роль у підвищенні якості викладацької майстерності та покращенні процесу викладання в НШСУ відіграє зворотний зв'язок з аудиторією учасників. Такий зворотний зв'язок здійснюється шляхом заповнення після проведення кожного тренінгу учасниками анкет зворотного зв'язку. Можна навести деякі відгуки про тренінги, які були зазначені в анкетах слухачів: «Глибокий аналіз, інформативність, доступність, зрозуміла подача матеріалу, вдала робота в малих групах, налагоджена комунікація з аудиторією»; «Креативно, ненав'язливо, цікаво»; «Дуже ґрунтовно і змістовно»; «Робота згуртувала та зблизила з колегами-слухачами»; «Тема висвітлена доступно та зрозуміло, всі необхідні питання обговорені в аудиторії».

Узагальнення даних, які містяться в анкетах, щодо: досягнення запланованих цілей навчання, які ставилися розробниками тренінгів; ефективності обраних форм навчання; визначення важливості та корисності тем, які висвітлювались на тренінгах; методик викладання та володіння викладачами цими методиками, дозволяє постійно працювати як над покращанням змістовного наповнення тренінгів, що викладаються, так і над удосконаленням якості викладацької діяльності.